

Meisjesbesnijdenis

Gerda Nienhuis, Marina Hendriks & Zahra Naleie. *Zware dingen moet je voorzichtig duwen. Achtergronden, gevolgen en aanpak meisjesbesnijdenis*. Utrecht/Amsterdam: Pharos/FSAN, 2007. ISBN 978-90-75955-60-5, 100 p.

➤ Dit boek is een reflectie op de samenwerking tussen twee van de belangrijkste actoren in Nederland – Pharos (Kennis- en adviescentrum op het gebied van de gezondheid van vluchtelingen en nieuwkomers) en FSAN (Federatie van Somalische Associaties in Nederland) – met betrekking tot de preventie van vrouwelijke genitale verminking, of meisjesbesnijdenis zoals het in Nederland wordt omschreven.

De samenwerking tussen FSAN en Pharos dateert van eind jaren negentig. De auteurs willen met dit boek de ingezette veranderingen met betrekking tot preventie sinds die tijd zichtbaar maken en hun ervaringen en inzichten delen. Het boek is bedoeld voor leden van de Afrikaanse gemeenschappen en Nederlandse professionals.

Het boek slaagt volledig in zijn opzet om inzicht te verschaffen in de sterktes en de pijnpunten van het preventiewerk, en de sprekende titel toont duidelijk aan welk titanenwerk er aan de grondslag ligt van het werken aan attitude- en gedragsveranderingen ten aanzien van vrouwelijke genitale verminking of meisjesbesnijdenis.

Diverse aspecten en ontwikkelingen die van invloed zijn op het werken met de gemeenschappen die meisjesbesnijdenis uitvoeren worden in het boek besproken: religie, internationale ontwikkelingen inclusief Europese initiatieven, de ontwikkelingen in Nederland en in Afrika, en de invloed van besnijdenis op de gezondheid. De originaliteit van dit boek ligt vooral in het nauwkeurige verslag van het werken met de sleutelpersonen in Nederland; de resultaten van deze werkmethode, maar ook de moeilijkheden worden op heldere wijze beschreven. Enkele knelpunten van het preventiewerk die het boek blootlegt zijn het gebrek aan continuïteit en langetermijndenken, de argwaan die verplichte gynaecologische screening

opwekt bij de Afrikaanse gemeenschappen, de noodzaak van mondelinge communicatie versus de informatieverspreiding via papier, de onderwaardering van de sleutelpersonen en het deficit van repressieve maatregelen.

Het boek geeft ook een accurate stand van zaken in verband met de huidige discussiepunten: de discussie over de *sunna*-vorm van besnijdenis, reïnfibulatie, de noodzaak om te werken met jongeren en mannen, het werken met religieuze leiders en de nieuwe chirurgische technieken.

Voor beginnende organisaties, in Nederland maar zeker ook in Vlaanderen, kan dit boek een belangrijke bron van informatie zijn bij het opzetten van interventies. Niet alleen omdat de samenwerking tussen FSAN en Pharos een voorbeeld is van een good practice binnen het werkveld van de preventie van meisjesbesnijdenis, in het bijzonder de methode om met sleutelpersonen te werken. Maar ook omdat deze aanpak om sleutelpersonen te werven en te trainen, die op hun beurt aan voorlichting doen en huisbezoeken uitvoeren, een voorbeeld is van hoe een interventie het beleid heeft helpen bepalen.

Het boek is in een heel toegankelijke taal geschreven. Het belangrijkste wapenfeit van deze publicatie is naar mijn mening dat het op heel heldere en duidelijke wijze het belang aantoont van het werken aan gedragsveranderingen op de lange termijn. Dit is tegen de huidige tendens in van veel Europese landen om meer repressieve maatregelen te treffen: ontwikkelen van specifieke strafwetten en het zoeken naar methodes om deze wetten te laten naleven. Voorbeelden van zulke repressiemaatregelen zijn het verplicht gynaecologisch screenen van (minderjarige) meisjes uit risicolanden en het inhouden van paspoorten van meisjes uit risicolanden. Door de aandacht die deze relatief gemakkelijk te realiseren kortetermijnmaatregelen momenteel krijgen, dreigt het belang van werken aan gedragsveranderingen wat ondergesneeuwd te raken. Getuige daarvan is het feit dat niet-gouvernementele organisaties en *community-based organisations* het niet altijd even gemakkelijk hebben om fondsen te vinden om hun preventiewerk te ondersteunen, precies omdat 'de bestrijding van meisjesbesnijde-

nis zich moeilijk leent voor prestatieafspraken' (p. 9). Daarom is dit boek ook voor het beleid een grote aanwinst, de ervaringen die hierin worden beschreven kunnen het beleid mee helpen sturen.

Het boek beweert een steun in de rug te zijn voor pionierende voorvechters en slaagt mijns inziens in zijn opzet. Het brengt een positief verhaal over wat er allemaal verwezenlijkt is met betrekking tot attitude- en gedragsveranderend werken in Nederland. Het is een deugddoend boek en kan zeker een hart onder de riem betekenen voor al diegenen die aan preventie werken en weten hoe langzaam dit gaat. Hoewel het boek heel erg focust op Nederland, zou een vertaling naar het Engels en Frans het werk van diverse organisaties en professionals in Europa kunnen ondersteunen.

Dit boek is een aanrader voor diegenen die beroepshalve werkzaam zijn in het veld van preventiewerk meisjesbesnijdenis, maar ook voor beleidsmakers. Het toont op overtuigende wijze aan dat prestatieafspraken moeilijk te realiseren zijn in dit domein. Een vertaling naar andere Europese talen is zeker aan te raden.

< Dr. Els Leye >

Wetenschappelijk medewerker International Centre for Reproductive Health

Voices of Trauma

Boris Drozdek & John P. Wilson (Eds.). *Voices of Trauma. Treating survivors across cultures*. New York: Springer, 2007. ISBN 978-0-387-69794-9, 395 p.

➤ Dit boek bevat veertien gevalsbeschrijvingen rondom het thema interculturele behandeling van psychotrauma's. Deze beschrijvingen worden voorafgegaan door een theoretisch hoofdstuk over de wedergeboorte van het contextuele denken in de psychotraumatologie en door een hoofdstuk over collectief geweld. Het boek eindigt met een bijdrage van de redacteurs over theoretische samenhangen tussen trauma, cultuur en 'posttraumatische landen'.

Het hoofdbestanddeel van het boek, de veertien gevalsbeschrijvingen, is erg wisselend van diepgang en analysekader. In de ene gevalsbeschrijving overheerst een antropologische blik, in de andere een meer sociaal-politieke en in weer een andere overheerst een intrapsychisch psychotherapeutisch denkkader. In ieder geval is elke gevalsbeschrijving de moeite waard om te lezen. Het verschaft de lezer, zeker degene die in de dagelijkse praktijk niet gewend is aan culturele interpretaties of sociaalpolitieke duidingen, een verruimde en rijke kijk op getraumatiseerde cliënten, veelal vluchtelingen. Er zitten juweeltjes tussen de casussen, met onderwerpen als 'zwijgen als copingstrategie' (Zuid-Soedan), de migratie van veertien *djinns* (Egypte) en het inzetten van culturele symboliek in psychotherapie (Mauretanië). Hiermee is meteen ook de beperking van het boek gegeven: het reikt niet verder dan het op het niveau van n=1 studies aantonen hoe rijk je persoonlijk lijden kunt invullen, interpreteren en in bredere context kunt zien en behandelen. Het boek geeft ons de boodschap mee om patiënten niet los te zien van hun context, een waarheid die niemand zal en kan ontkennen. Het boek brengt ons echter niet verder; de auteurs laten niet op een hoger niveau dan dat van hun eigen casus zien hoe je door middel van contextueel denken systematisch betere therapie kunt bedrijven. Er wordt geen enkele *evidence* boven case study-niveau aangedragen.

De hoofdauteurs beschrijven de wedergeboorte van het contextuele denken, terwijl dat nooit 'doodgegaan' is, maar door de eeuwen heen altijd is blijven voortbestaan. Het aanscherpen van de tegenstelling analytisch denken (focussen op onderdelen van het geheel) versus contextueel denken (focussen op het geheel in plaats van de delen) doet de discussie geen goed. Het een kan niet zonder het ander. Beide denkrichtingen hebben in de wetenschap altijd naast elkaar gestaan. De auteurs zetten zich af tegen het analytische model, en dat is spijtig, temeer daar vrijwel alle wetenschappelijke vooruitgang juist uit die hoek afkomstig is. Wat de redacteurs hier tegenover stellen is dat we nog veel kunnen leren van fenomenen als mythen en mythologie. Hiermee plaats je je in een tijd van *evidence-based* denken wel erg buiten de discussie en ver-